

УДК 811.161.2'282(477.86)

Любов Осташ, Роман Осташ

ЛЕКСИКА СЕЛА СТРИГАНЦІ ЯК ОБ'ЄКТ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО ОПРАЦЮВАННЯ. К. 5 (КРОВ – КЬИЯХ)

У статті запропоновано нові підходи до лексикографічного опрацювання лексики сучасного мовлення мешканців одного села. Разом із апелятивною лексикою у словник введено й оніми (прізвища, вуличні прізвиська, мікротопоніми). Окрім фразеологізмів, подано також узвичаєні вислови. У кожній словниковій статті представлено максимальну кількість прикладів цитат із розмовного діалектного мовлення, особливо при тих значеннях, які можуть відрізнятися від значень даної лексеми в літературній мові.

Ключові слова: діалектологія, лексикографія, фразеологія, діалектне мовлення, говірка, село Стриганці.

Постановка наукової проблеми та її значення. Діалектне словникарство є перспективною ділянкою наукової роботи. Попри наявність солідно підготовлених лексикографічних праць, які були видані в різні роки, багато проблем залишаються невирішеними. Зокрема, неохопленими є чимало діалектних масивів, а також відсутнє теоретичне підґрунтя укладання діалектних словників, особливо тих, які стосуються лексикографічного опрацювання окремої говірки.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Традиція вивчати окремі говірки та подавати як додаток до публікацій різні за обсягом словники давня [див., напр.: 3; 4; 8; 9; 10; 13; 14; 16; 20]. О. Горбач уклав близько 20 діалектних словників, у тому числі таких, які стосуються мовлення мешканців деяких населених пунктів [див., напр.: 6]. Ця традиція продовжується й активно розвивається і в наші дні. В останні роки опубліковано низку словників, які віддзеркалюють мовлення носіїв певної говірки [1; 2; 7; 11; 15; 17; 18]. Ці лексикографічні праці мають різну структуру. Докладний аналіз праць, які висвітлюють специфічні особливості окремих говірок, здійснено у статті К. Глуховцевої «Говірка як об'єкт діалектологічних досліджень» [5]. Характеристика деяких діалектних словників, що стосуються лише одного чи кількох населених пунктів, міститься у статті Н. Хобзей «Сучасне українське діалектне словництво» [19].

Мета і завдання статті. Мета статті – запропонувати нові підходи до лексикографічного опрацювання лексики сучасного мовлення мешканців одного села. У зв'язку з поставленою метою визначено такі завдання: а) у межах кожної словникової статті подавати цитати із розмовного мовлення, які містять достатній для розуміння значення реєстрового слова контекст; б) разом із апелятивною лексикою у словник ввести й оніми: імена, прізвища, вуличні прізвиська, мікротопоніми; в) подавати у

словнику максимальну кількість місцевих фразеологізмів та узвичаєних висловів, детально розшифровуючи значення кожного із них.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Об'єктом дослідження обрано говірку села Стріганці Тісменицького (діалектне стриганецьке – *Тисменецького*) району Івано-Франківської області. Говірка міститься на південному заході наддністрянського діалекту. Село розташоване в 30 км від обласного центру – міста Івано-Франківська (якщо їхати через *Рішнів, Клубівці, Тісменицю*). Вважають, що воно засноване у 1624 році. Село значиться на карті французького інженера-картографа Левассера де Боплана з 1650 року. Сусіднє село *Рішнів* – набагато давніше, у писемних пам'ятках згадується з 1387 року. Із Стриганцями сусідять також села *Дівге, Поберéжжя* (діалектне стриганецьке – *Поберéжі*).

Структура словникової статті. Реєстрові слова подано великими літерами жирним шрифтом за українською абеткою. Після реєстрового слова у квадратних дужках наведено транскрипцію з обов'язковим позначенням наголосу та інших звукових особливостей лексеми. У мовленні стриганчан ненаголошений звук [e] звучить невиразно, часто наближаючись до [и] або [і]. Характерною особливістю говірки є те, що часто один і той самий мовець може вживати будь-яку із цих паралельних фонетичних форм. Тобто при вимові лексеми **селó** «вид населеного пункту» можливі такі фонетичні варіанти: **селó** [се^oло], **силó** [си^oло], **силó** [си^eло]. Із цієї ж причини, указуючи на середній рід у словникових статтях, присвячених прикметникам і дієприкметникам, зазначаємо (в ненаголошеній позиції) через скісну риску подвійну вимову, наприклад: «**ДОБРÉЗНИЙ** [доб^oрезній], **а, е/и**, прикм. 1. Дуже добрий за характером. 2. *перен.* (про їжу) дуже смачний». Детальніше варіанти **е/и** не розшифровуємо, хоча слід мати на увазі, що, окрім указаних, можливі ще проміжні варіанти: звук [e], наближений до [и], та звук [и], наближений до [e]. Знак наголосу в транскрипції ставимо перед наголошеним складом. Після квадратних дужок подано ремарки: для **іменника** – вказівка на закінчення родового відмінка однини, вказівка на рід (*ч., ж., с.,* при іменникові спільного роду – *сп. р.*); для **дієслова** – вказівка на частиномовну належність слова та на вид (*док., недок.*); для **прикметника** – вказівка на частиномовну належність. Прикметники подано у формі чоловічого роду, після того через коми вказано закінчення жіночого та середнього родів; для **інших частин мови** – вказівка на частиномовну належність. Якщо слово багатозначне, викладено всі відомі авторам значення лексеми. Ці значення відокремлено арабськими цифрами. Омоніми подано в окремих статтях із числовим позначенням індексу справа. Якщо реєстровим словом є вуличне прізвисько, то у словниковій статті вказуємо основні похідні форми прізвиськ членів сім'ї, не розписуючи детально всі можливі варіанти антропонімоформул, у яких можуть уживатися ці основні форми. Докладніше про функціонування

вуличних прізвиськ у Стриганцях див. [12]. Всі умовні скорочення подано окремим списком.

К

КРОВ [кроў], **и, ж.** **1.** Кров: *Він був собі розбів чолó, кров текла цюркóм.* **▣ кров з нóса** – конче; обов'язково: *Він то кров з нóса мусит зробíти;* **▣ кров пúти** – (з кого і без додатка) знущатися з когось: *Він дúже в'їдáєсі в шкíру, як є п'яний, дúже кров п'є, так джóηає і джóηає* (тобто: допíкає словами). **2. перен.** Рідна особа, рідний нащадок: *Та він їх любíт: то йогó кров.*

КРО́КВА [к'роква], **и, ж., буд.** Кроква. *Наз. мн. кроквú.*

КРО́НА [к'рона], **и, ж.** (у дерева) крона: *Пóки то деревцé віросте, то кóло нéго трéба ходíти: підживльúти, гíлкі обрíзувати, крóну формувáти.*

КРОПÍВА [кро'пива], **и, ж.** **1.** (назва рослини) кропива. **2.** Гíлка цієї рослини: а) *А вонá бíла дítей кропúвов, бо не слúхалисі;* б) (мама до неслухняної дитини) *Кропúва зáраз бúде в рúху «Якщо не перестанеш бешкетувати, зараз наб'ю гíлкою кропиви».* Цей матеріально-речовинний іменник має форму множини **КРОПИВÍ** із значенням «густі зарослі кропиви»: (бабуся до трирічної онучки) *Не йди тудá, там кропívú.*

КРОПИВ'Я́НКА [кропив'янка], **и, ж.** (птах родини кропив'янкових) кропив'янка.

КРОПÍТИ [кро'пити] *дієсл., недок.* Кропити; розпилюючи рíдину, посипати щось. **▣ кропúти бúльбу (жúка)** розпилювати хімікати над кущами картоплі, щóб знищити колорадського жука: а) *А ти кропúла свóю бúльбу?* б) *Дúмала жúка кропúти, а то мóкро.*

КРО́ПКА [к'ропка], **и, ж., лінгв., заст.** Крапка. *Див. ще КРА́ПКА.*

КРО́ПНУТИ [кропнути] *дієсл., док.* **1.** Вдарити. **2. перен.** Випити, хильнути.

КРУГЛЬÍК [круг'л'ик], **кругліка́, КРУГЛÉК** [круг'л'е'к], **кругліка́, ч.** Кругла, товста колода дерева, що має три і більше метрів. *Див. ще КЛЬОЦ.*

КРУГО́М [кругóм] *присл.* Навколо, побíля: *Дощú не бúло, бо хмáри обíйшли кругóм.*

КРУЖЕЛÓ [круже'ло], **а́, КРУЖИЛÓ** [кружи'ло], **а́, с.** **1.** Круг; щось кругле, у формі круга. **2.** Круг людей: *Там стоя́ло кружелó бабív «там стояв круг жінок».*

КРУЖИЛÓ *див. КРУЖЕЛÓ.*

КРУЗЬ [круз'] *прийм.* Крізь.

КРУТА́Р [кру'тар], **рью́/рé, ч.** (хитра людина, яка вміє завжди знаходити вихід із скрутного становища) круті́й.

КРУТÍТИ [кру'тити] *дієсл., недок., ПОКРУТÍТИ [покру'тити] *док.* (робити яким-небудь механізмом кругові рухи) крутити: (набираючи воду з криниці) *Покрутí ще трóхи кóрбов, бо не досьúгну до видрá.* **▣ крутúти пúсок (пúском)** а) вередувати; б) чванитися, заноситися перед іншими людьми; **▣ крутúти світом, як цúган сóнцем** – будучи у скрутній ситуації*

або матеріальній скруті, намагатися всілякими способами виправити становище. *Див. ще ПРИКРÚЧУВАТИ.*

КРÚЧИ [к'руч'і], **і, ж.** 1. Крутизна; крутий підйом на гору; крута гора. 2. Круговерть, вир. 3. *перен.* Заплутана ситуація, крутіж, плутанина.

КСЬОНДЗ [кс'ондМз], **а, ч.** Священик.

КСЬОНДЗЙСКО [кс'ондМзиско], **а, ч.** Співчутл. до **КСЬОНДЗ**.

КУБÁНКА [ку|банка], **и, ж.** Вид зимової шапки.

КУБАСÁ [куба|са], **ú,** рідше **КОВБАСÁ** [коўба|са], **ú, ж.** Ковбаса. Якщо мова йде про велику кількість цього виробу або про різні сорти, то в мовленні може вживатися множина – **ковбáси**.

КУБАСÉНКА [куба|с'енка], **и, ж.** Вл. н.: інд. вул. прізвисько.

КУБÚСЯК [ку|бус'ак], **а, ч.** Вл. н.: інд. і род. вул. прізвисько: *Кубúсяк Мирóн*. Не збігається з прізвищем. Дружина – **Кубúсякова**, син – **Кубúсяк**, **Кубúсяків**, рід – **Кубúсякові**.

КУВÁТИ [ку|вати] *дієсл., недок.* (про зозулю) кувати. **▣ кувáти, як сúва зозúля** – охоче все розповідати; розповідати всі таємниці.

КУГÚТ¹ [ку⁰гут], **á, КОГУТ**¹ [ко⁰гут], **á, ч.** Півень: а) *Маю два когутí. Але не мíритсі між собóв. Як одén хóче попарувáти кúрку, то дрúгий йогó відганьíйи, клюé;* б) *Хтось нáшому когутóви перебу́в лáнку;* в) *Та я кьúнула íсти семувó когутóви, а прибíг ще одín.*

КУГУТ² [ку⁰гут], **а, КОГУТ**² [ко⁰гут], **а, ч.** Вл. н.: інд. і род. вул. прізвисько. Не збігається з прізвищем. Дружина – **Когутíха, Кугутíха, Когутóва, Кугутóва**. Дочка або невістка – **Когутóва, Кугутóва**.

КУГУТÉ *див. КУГУТЬЙ.*

КУГУТÉТКО *див. КУГУТЬЙТКО.*

КУГУТИК [ку⁰гутик], **тика, КОГУТИК** [ко⁰гутик], **тика, ч., зменш.пестл.** (маленький розміром або молодий півень) півник.

КУГУТÍСКО [ку⁰гу|тиско], **а, КОГУТÍСКО** [ко⁰гу|тиско], **а, ч.** 1. Великий розміром півень. 2. Зруб. до **КОГУТ**¹. 3. Співчутл. до **КОГУТ**¹: *Бідний когутíско лáнку порáнив.*

КУГУТЯРА [ку⁰гу|т'ара], **и, КОГУТЯРА** [ко⁰гу|т'ара], **и, ч.** 1. (інколи – зруб.) великий, добре вгодований півень. 2. Зруб. до **КОГУТ**¹.

КУГУТЬЙ [ку⁰гу|т'и], **тьúти, КУГУТÉ** [ку⁰гу|т'е^и], **тьéти, КОГУТЬЙ** [ко⁰гу|т'и], **тьúти, КОГУТÉ** [ко⁰гу|т'е^и], **тьéти, с.** Молоденький когут, півник.

КУГУТЬЙТКО [ку⁰гу|т'итко], **а, КУГУТÉТКО** [ку⁰гу|т'е^{итко}], **а, КОГУТЬЙТКО** [ко⁰гу|т'итко], **а, КОГУТÉТКО** [ко⁰гу|т'е^{итко}], **а, с.** Співчутл., зменш.пестл. до **КОГУТЬЙ**.

КУДА́ [ку|да] *присл.* Те саме, що **КУДÍ**: а) (із розмови двох стриганчан – чоловіка й жінки) *Куда? Йду до Нóвака, бо зломíло ми сі вчéра кісé, а кáжут, що в нéго мóжна купúти, бо він кісéта рóбит;* б) *Я вже подúвлюсі, кудá він менé запрова́дит.*

КУДА́СЬ [ку|дас'] *присл.* (невідомо куди) кудись: *Ти все мúсиш кудáсь запхáтисі.*

КУДІ [ку|ди] *присл.* Куди: *Ма́мо, куді́ ви да́ли куре́й? На підбо́к?* Див. ще **КУДА́**.

КУЗЕ́НКО [ку|зенко], **а, ч.** Вл. н.: **1.** Корінне стриганецьке прізвище: *Кузе́нко Іва́н. 2.* Вул. прізвисько. Дружина – **Кузе́нчиха**.

КУЗУНЧУКО́ВА [кузунчу|кова], **вої, ж.** Вл. н.: інд. вул. прізвисько: *Кузунчуко́ва На́сці*.

КУЗЬ [куз'], **і, ч.** Вл. н.: інд. і род. вул. прізвисько. Дружина – **Ку́зева**, рід – **Ку́зеві**. Їхній предок – **Старі́й Кузь**.

КУКУРІ́К [куку|р'ік], **а, ч., дит.** Півень, півник: *Там хо́дит кукурі́к*.

КУКУРУ́ДЗ [куку|рудМз], **а, ч.** Необлущений качан кукурудзи: *Я набра́ла по́вну, чу́бну милні́цю кукуру́дзів*.

КУКУРУ́ДЗА [куку|рудМза], **и, КУКУРУ́ЗА** [куку|руза], **и, ж.** **1.** (рослина) кукурудза: *Я посади́ла там кукуру́дзи, ду́мала, що воні́ заб'ю́т бурі́ні. ▣ кукуру́за пряде́ (пріде́) кукурудза цвіте. 2.* (плід цієї рослини) кукурудза: *Не раз бу́ли до́бри кукуру́дзи, а се́го ро́ку вроді́ло саме́ па́рші. 3.* (зерна плоду) кукурудза. Див. ще **КУРУ́ЗА**.

КУКУРУДЗІ́НА [кукуру|дМзина], **и, ж.** **1.** Вижаті і зв'язані у снопи стовбури кукурудзи з листям. **2.** Стовбури кукурудзи з листям, але без качанів: *Світла́на таку́ кра́сну кукурудзі́ну тра́ктором на траву́ ско́сила, і ніхто́ не хо́че собі́ взьі́ти*.

КУКУРУДЗО́К [кукуру|дзок], **дзка́, ч.** Зменш.-пестл. до **КУКУРУ́ДЗ**.

КУКУРУДЗЬІ́НКА [кукуру|дз'инка], **и, КУКУРУДЗЕ́НКА** [кукуру|дМз'енка], **и, ж.** Кукурудзяне бадилля.

КУКУРУ́ЗА *див. КУКУРУ́ДЗА*.

КУЛА́ЙСТРА [ку|лайстра], **и, ж.** Перше молоко в корови після народження теляти; молозиво: *Зо дві видрі́ тої́ кула́йстри з коро́ви ві́шло (після того, як корова вродила телятко).*

КУ́ЛІ [кул'і], **і, ж.** Куля. ♦ **гна́ти (пігна́ти), як ку́лі** – мчати дуже швидко, миттєво (з такою швидкістю, як куля): *Як вперезо́в його́ по плéчих, то він гнов, як ку́лі*.

КУ́ЛКО [кулко], **а, с.** **1.** Круг, коло (із розташованих по колу людей). ▣ **ста́ти в ку́лко** розташуватись, утворивши круг: *Ді́ти, ста́ньте в ку́лко!* **2.** Металеве кільце. Див. ще **КО́ЛО**.

КУЛЬО́К [кул'ок], **лька́, ч.** Поліетиленова торбинка: *Не ма́ю кулькі́в дрібо́цьких. Наз. мн. кулькі́*.

КУ́ЛЬЧИК [кул'чик], **ка, ч.** (назва прикраси) сережка. **Мн. ку́льчики:** *Петро́ з тіжко́в бідо́в їй скі́нув ті ку́льчики «Петро з великими труднощами відчепив їй від вух ті сережки»*.

КУЛЬЧИКО́ВАНА [кул'чи|кована], **дієприкм. ж., перен.** Про корову, у якої наявна вушна бирка з індивідуальним ідентифікаційним номером тварини: *Типе́р, як коро́ва не кульчи́кована, то й не прі́ймут*.

КУМ [кум], **а, ч.** Кум.

КУМА́ [ку|ма], **и, ж.** Кума.

КУМГІР [кум'гир], **á, ч.** Вл. н.: **1.** Корінне стриганецьке прізвище. **2.** Інд. і род. вул. прізвисько. Дружина **Кумгирéва**, син – **Кумгúр, Кумгирів**. Рід, родина – **Кумгирéві, Кумгирі**.

КÚМИТИ [кумити] дієсл., *недок.* Іти до когось за кума або куму: *Я з Нádьов кúмив.*

КУНА́ [ку'на], **и, ж.** Куниця. Див. ще **КУНІ́ЦІ**.

КУНДЗУРІ́ [кундМзу'р'і], **рів, мн.** Ганчір'я; щось подерте; (стосовно одягу) лахміття: *Він не бúде її тримáти в якіхось кундзура́х.*

КУНДÓСИТИ [кун'досити] дієсл., *недок.* Термосити; рвати на шматки: *Пес дóвго йóго кундóсив.*

КУНІ́ЦІ [ку'ниц'і], **і, ж.** Куниця. Див. ще **КУНА́**.

КУНІ́ЦЬКИЙ [ку'н'іц'кий], **ого, прикм. ч.** Вл. н.: стриганецьке прізвище: *Я Маркá Куні́цького сват. Зnáете Маркá Куні́цького?*

КÚПА [купа], **и, ж. 1.** Купа. **2. перен.** Велика кількість чого-небудь. **■ кúпа капарú** – дуже багато клопотів, сильна неприємна життєва ситуація (створена мовцеві кимось іншим); **■ кúпа чісú (рóків)** – багато років, багато часу; великий проміжок часу: (зустрілись два приятелі) – *Ой, як ми з тобóв давнó не віділиси?!* – *Кúпа чісú!* **■ тримáтисі кúпи** – (про будівлю) не розвалюватися; (про речовину) не розріджуватися, не розм'якати: *То мúло дóбре тримáєсі кúпи* «це мило при використанні не розлазиться»; (про одяг) не розлазитися по швах; (про річ, предмет, фрукт, овоч, зерно і т. ін.) бути цілісним, бути не подрібненим, не розколотим на шматочки; (про людей) триматися гуртом, виконувати яку-небудь роботу не поодинці.

КУПА́ТИ [куп'пати] дієсл., *недок.* (кого) купати: *Я вчéра купáла м дитíну.*

КУПА́ТИСІ [куп'патис'і] дієсл., *недок.* Купатися. **■ купáтисі в дóбрах** – розкошувати.

КУПÉРА [куп'ера], **и, ж.** Велика купа чого-небудь.

КУПÉЦ [куп'пец], **купцú/купцé, ч.,** Покупець: а) *Той купéц, хто грóші платíт, а не той, хто товáр оглídaє;* б) *Він гадóв, шо на цей раз попрóдасць всі помідóри, áле купцúв булó дúже мáло;* в) *Не бúло купцúв на базарú. Бúльбу мúсила м віддáти як задúрно.* Наз. мн. **кúпці, купці**.

КУП'ÉК див. **КУПЙ́ЙК**.

КУПЙ́ЙК [куп'ййк], **á, КУП'ÉК** [куп'йе'к], **á, ч.** Маленька скирта із снопів. Див. ще **ОДÉНОК**.

КÚПКА [купка], **и, ж.** Зменш.пестл. до **КÚПА**.

КУПÓВАНЕ [куп'поване'], **ого субст. дієприкм., с.** Те, що купується, те, що не вирощене в домашньому господарстві: *Хоч прúкро з корóвов, áли купúти молóкá, сметáни, то на купóванім не вíжиєш.*

КÚПОЧКА [купочка], **и, ж.** Зменш.-пестл. до **КÚПКА**.

КУПУВА́ТИ [купу'вати] дієсл., *недок.*, **КУПІ́ТИ** [куп'пити] *док.* Купувати: а) *Кúплю собі пацьúтко, і вже є рóзвід голові;* б) *Купúв тáто пóлі, а бáба булá скупá, тай кáже до нас: Отó вже будéте петльóванчики їсти. Не*

разові, а петльовані; в) *Не знаю, кільки вона [м'ясорубка – Авт.] коштує, то її Гриць купів; г) Купіла м файну матерію, треба буде занести до кравця і шось собі вшити; д) Він мав багато гробий, але пішов на базар, купів одно, купів друге, і незчуєсі, як гроби лиш мікнули; е) (із пісні) Любів мене вітів (вітів) син, Хотів мене взяти, Купів мені новий серп: Ході, міла, жати. А я взяла новий серп, кінула за себе: Я не жала в свого тата І не буду в тебе; є) Ми будем то купували. ■ не мала баба клопоту – купіла порося – про справу, яка викликала дальші проблеми, при цьому мовець мав можливість цих проблем уникнути, якби не взявся до виконання цієї справи.*

КУПЧИК [купчик], а, ч. Суцвіття цибулі. *То сі садит цибулю велику. На ні ростут цибахі або стрівки, вонó росте догорі, потóму пúкає, і на верху цибахá, або стрівки віросте такій кьях, або кúпчик, або шішка, і він зацвитє, і потóму там йи насіні, або зérнітка чорненькі. Як вонó доспійи, то то насіні сійисі і виростáйи з неї дрібóнька цибулі.* Див. ще **КБИЯХ**, **ШІШКА**.

КУПЧЬІК [куп'ч'ик], **купчіка**, **КУПЧЄК** [куп'ч'е'к], **купчіка**, ч. Велика купа скошеного (трави, бур'яну, сіна і т. ін.).

КУРБАТІ [кур'бат'і], і, с., збірн. Лахміття.

КЎРВА [курва], и, ж. **1.** зруб. Жінка, схильна до розпусти, розпусниця. **2.** вульг. Лайливе прізвисько.

КУРВАР [кур'вар], **рью/ре**, ч., зруб. Мужчина, схильний до розпусти, розпусник.

КУРВИНЄ див. **КУРВИНЬІ**.

КУРВИНЬІ [курви'н'и], **нўти**, **КУРВИНЄ** [курви'н'е'и], **нєти**, с. Дівчина-підліток, схильна до розпусти.

КУРЄВСЬКИЙ [ку'реўс'кий], а, е/и, прикм. **1.** Гулящий, розпутний. **2.** Який має нахил до розпусти: *Хто її мав брати за жінку, коли вонó курєвське?*

КЎРИ [кури], ей/ий, мн. Кури: а) *Мáмо, куді ви дáли курей? На підóк?* б) *Віжини кўри, бо грéбаютсі в горóдчику.*

КУРИВІЛНИЦІ [кури'в'ілниц'і], і, ж. Завірюха, заметіль.

КЎРИВО [куриво], а, с. (те, що курять – тютюн, цигарки) куриво: *Куді їдеш? – В магазін, за кўривом.*

КУРІСКА [кур'иска], **куріск**, мн. Кури: *Ті куріска спокóю не дають, все в горóд лáзит і капúсту нўщут.*

КУРІТИ¹ [кур'ити] дієсл., недок., **ЗАКУРІТИ**¹ [закур'ити] док. Палити цигарку: (бабуся, хвалячи свого онука – молодого парубка) *Бáхур фáйний: не п'є, не кўрит, спокійний.*

КУРІТИ² [кур'ити] дієсл., недок., **ЗАКУРІТИ**² [закур'ити] док. (чим і без додатка) віяти снігом, сипати замети.

КЎРІ [кур'і], **кўрїти**, с. Курча. Наз. мн. **кўрїта**. Див. ще **ЦЬІПІ**.

КЎРІТИ [кур'їти] дієсл., недок. **1.** (про вогнище) ледве диміти. **2.** (про стіни, стелю приміщення) вкриватися сажею, кіптявою від густого диму. **3.** Вкриватися снігом під час хуртовини. Див. ще **ЗАКЎРІТИ**, **ОБКЎРІТИ**.

КЎРІТИСІ [кур'ітис'і] дієсл., недок. (про вогнище) ледве димітисся. Див. ще **ЗАКЎРІТИСІ**.

КЎРІТКО [кур'ітко], а, с. Курчатко. Наз. мн. **кўрїтка**. Див. ще **ЦЬПІТКО**.

КЎРІЧИЙ [кур'ічій], а, е/и, прикм. (який належить курці або стосується її) курячий.

КЎРКА [курка], и, ж. Курка: *Як зробили вал [насипний вал для захисту від розливів ріки Дністер під час повеней – Авт.], то поляки ще якись чьис забороньїли навіть фірами по нїм їздити, абї вал дїббе всївсі. Навїть кўрка якбї там збїку щось розгїабала, то трїба булї платїти велїкий штраф.*

Наз. мн. **кўри**: а) *Прїстї кўри витривалїші від кармазїнів на всїкї хворїби*; б) *Наженї кўри, бо тобї всю грїїдку розгїабают*; в) *Кўри сї зїраз лїнїт і томў не несўтсї*. ■ **шо комў, а слїпї кўрцї прїсо** – кожен говорить про те, що хвилює (цікавить) у цей момент саме його; кожного хвилюють передусїм його власнї проблеми.

КУРМАНІВКІ [курман'їўкі], **вїк**, **КОРМАНІВКІ** [курман'їўкі], **вїк**, мн. Вл. н.: мікротопонім – назва поля і лісу, якї розташованї на території с. Стриганцї.

КЎРНИК [курник], а, ч. **1**. Примїщення для курей, гусей, качок. Тепер – муроване, ранїше – й дерев'яне. **2**. *заст.* Колгоспна птахоферма.

КЎРОЧКА¹ [курочка], и, ж. Зменш.пестл. до **КЎРКА**.

КЎРОЧКА² [курочка], и, ж. Вл. н.: інд. і род. вул. прїзвисько: *То Мїрти Кўрочки внук.*

КЎРТІН [курт'ін], а, ч. Вл. н.: інд. і род. вул. прїзвисько. Не збїгається з прїзвищем. Дружина – **Кўртїниха**, **Кўртїнова**, дочка – **Кўртїниха**, **Кўртїнова**, син – **Кўртїн**, **Кўртїнів**, **Кўртїновий**. Рїд – **Куртїнї**.

КЎРТІНІВ [курт'ін'їў] *прикм., присв.* Те саме, що **КЎРТІНОВИЙ**.

КЎРТІНОВИЙ [курт'їновий], а, е/и, *прикм., присв.* Який належить Куртїновї або стосується його.

КУРЎЗА [курза], и, ж., *заст.* Те саме, що **КУКУРЎДЗА**.

КУСАТИ [ку|сати] дієсл., недок., **ВКУСІТИ** [ўку|сити] дієсл., док. **1**. (про тварину, комаху, людину) (ранити) кусати: а) *Заберї дїти до хїти, бо стрїшне кусїют комарї*; б) *Ти нїшо дрїчишсї з псом? Вкўсит!* ■ Приказка: **Хвалї менї, мїй язїчку (мїя гўбонько), бо тї вкўшу** – ірон. про іншу людину, яка любить вихвалитися або із самоїронїєю про себе: мовляв, не можу стриматися, щїб себе не похвалити. ■ **пїсок не кусїє** – *жарт.* придатне до їжї: *Їж кїшу, кїшї пїсок не кусїє*. **2**. (про людину, тварину) (під час їжї) кусати (напр., шматок хлїба). Див. ще **ПОКУСАТИ**.

КУТІЩІ [ку|тишч'ї], **Кутїщ**, мн. Вл. н.: топонім (назва села в Івано-Франкївськїй облїстї), оф. Кутїще: *Я булї в нїї на висїлю дрїжков. Мїла м дрїжбу з Кутїщ.*

КЎФЕР [куфє^нр], **фра**, **КЎФІР** [куфє^нр], **фра**, ч. Скриня з вигнутою ввєрх кришкою (віком) для зберїгання одягу.

КУ́ФИР див. **КУ́ФЕР**

КУ́ХАР [кухар], і, ч. Кухар.

КУХАРУВА́ТИ [кухару'вати] дієсл., недок. **1.** Варити їсти, готувати страву. **2.** Працювати кухарем. Див. ще **ПРИКУХАРУВА́ТИ**.

КУХЕ́НКА [ку'х'енка], и, ж. (зменш.пестл. до **КУ́ХНІ**) кухонька.

КУ́ХНІ [кухн'і], і, ж. **1.** (кімната в будинку, у якій готують їжу) кухня. **2.** (окреме, муроване приміщення або вмуроване приміщення між стайнею і стодолою, у якому готують їсти) кухня: – *Де ти ключ лиши́ла? – Знадво́ру, на підвіко́ннику, ко́ло ку́хні.* ◼ **літна ку́хні** – (невелике окреме, муроване приміщення, у якому готують їсти. Інколи буває з додатковою кімнатою, у якій тимчасово, на час будівництва основного будинку, живуть, літня кухня.

КУЦА́К [ку'цак], а́, ч. Вл. н.: **1.** Те саме, що **Ку́ций**. Дружина – **Куца́чка**. **2.** Інколи згруб. до **Ку́ций**.

КУ́ЦИЙ [куций] прикм. у ролі ім. Вл. н.: інд. і род. вул. прізвисько. Дружина – **Ку́ца**.

КУ́ЦІ [куц'і], і, ж., дит. **1.** Свиня, свинка. **2.** пестл. або жарт. при називанні дитини: *Ти мо́я ку́ці.*

КУЧ [куч] виг. Уживають, щоб прогнати свиню.

КУ́ЧА [куча] виг. Те саме, що **КУЧ**.

КУ́ЧАР див. **КУ́ЧЕР**.

КУ́ЧЕР [куче'р], а, **КУ́ЧАР** [кучар], а, ч. Вл. н.: інд. і род. вул прізвисько: *Окса́на Ку́чарова*. Дружина, дочка – **Ку́чарова**, **Ку́черова**, рід – **Ку́чарові**, **Ку́черові**.

КУЧМЕЛА́ [кучме'ла] ж. Суміш неякісних зерен різних зернових культур.

КУ́ШТИ [куш'іти] дієсл., недок. **ПОКУ́ШТИ** [покуш'іти] док. (що) (пробувати їжу на смак) куштувати: а) *Ану́, поку́шій зу́пу, чи вже гото́ва;* б) *Зварі́ла м борщ. Шось йому́ хибу́є. Бۇ́дете їсти – бۇ́дете ку́шити.* Див. ще **НАКУ́ШТИСІ**.

КУ́ШКА [кушка], и, ж. Дерев'яна посудина у вигляді ріжка, яку носять косарі за поясом і в якій зберігається брусок для мантачення коси.

КУШТУВА́ТИ [ку'шту'вати], **КОШТУВА́ТИ** [ко'шту'вати], дієсл., недок. **1.** (мати певну грошову вартість) коштувати: а) *А кі́лько кошту́є той свіди́р?* б) *Не зна́ю, кі́лько вона́ [м'ясорубка – Авт.] кошту́є, то її Гриць купі́в;* в) *Дава́й купім ту соро́чку, відиш, вона́ люкс на то́бі сиді́т. І ма́ло кошту́є. Як заду́рно;* г) *Орану́й вже кошту́є пітна́ціть грі́вень за ар.* **2.** Витрачати кошти. ◼ **дава́тисі коштува́ти** – мати великі фінансові чи матеріальні витрати: *Вону́ даю́тсі коштува́ти, а я шо – буду́ з них пода́тки збира́ти?*

КУЩ [кушч], **кущю́/кущю́́**, ч. Кущ.

КУ́ЩИК [кушчик], а, ч. Зменш.пестл. до **КУЩ**: *Лускавкі* [сорт квасолі – Авт.] *росту́т ку́щиками. Не в'єсі. Сорокате́нькі. Біле́ньке і похля́пане. Невелі́кі, подовгува́сті.*

КУЯТИ [ку'йати] дієсл., недок. **1.** Нудитися, куняти. **2.** Дрімати.

КШЕВА [к'шева], вої, ж. Вл. н.: інд. і род. вул. прізвисько: *Терліцьку Анну повуличному називають Кшева.*

КБИДАТИ [к'и'дати], дієсл., недок., **КБІНУТИ** [к'инути] док. Кидати: а) (із пісні) *Любів мене віттів (віттів) син, Хотів мене взяти, Купів мені новій серп: Ході, міла, жати. А я взяла новій серп, кинула за себе: Я не жала в свого тата І не буду в тебе; б) Та я кинула їсти семувоб когутови, а прибїг ще одін. ■ кьунути за драбуну; кьунути щось (шось) за драбуну – перен. (перев. жарт.) будучи голодним, перекусити чим-небудь; будучи голодним, перекусити чим-небудь на ходу.*

КБИДАТИСІ¹ [к'и'датис'і] дієсл., недок. Те саме, що **КБИДАТИ**: *Ти чо кьидайишкі камінім? Ти шо – вкалічів на гблову? «ти чому кидаєшся камінням? Ти що – здурів?».*

КБИДАТИСІ² [к'и'датис'і] дієсл., недок., **КБІНУТИСІ** [к'инутис'і] док. (про дерева, куші, рослини) засіватися самому, без людських зусиль: *На мбім городі матіна кьинуласі.*

КБИЗІЛ [к'и'зил], у, ч. **1.** (чагарникова рослина або деревце з жовтими квітками та їстівними ягодами) кизіл: *Дерен – то кьизіл. Але він росте в лісі. 2.* збірн. (кислі ягоди цієї рослини переважно темно-червоного кольору) кизіл.

КБІЛАВИЙ [к'илавиї], а, е/и, прикм. Який має грижу.

КБІЛИ [к'или] мн. Грижа.

КБИЛІШОК [к'ил'ішок], шка, **КЕЛІШОК** [к'ел'ішок], шка, ч. Скляночка місткістю 100 грамів (для горілки).

КБИП'ІТІТИ [к'ип'ітити] дієсл., недок. Кип'ятити: *Як зваріти цю фасблю, вона дуже сипка, і її беруть, толбчут, льют до того води, кьип'ітьїт.*

КБИПКАР [к'ип'кар], рьї/рє, **КЕПКАР** [к'еп'кар], рьї/рє, ч. (той, хто насміхається, кепкує з когось) насмішник.

КБИПКУВАТИ [к'ипкувати], **КЕПКУВАТИ** [к'епкувати], дієсл., недок. (з кого) насміхатися (з кого); піджартовувати (над ким).

КБІРВАВИЙ [к'ир'вавиї], а, е/и, прикм. **1.** Кривавий. **2.** перен. Гірко зароблений, здобутий важкою працею.

КБИРВАВИТИСІ [к'ир'вавитис'і] дієсл., недок. Стікати кров'ю. Див. ще **ЗАКБИРВАВИТИСІ, ОБКБИРВАВИТИСІ.**

КБИРВАВИЦІ [к'ир'вавиці], і, ж. **1.** Кровотеча внаслідок поранення, побоїв і т. ін. **2.** перен. Те, що зароблене дуже важкою працею: *То моя кирвавиці «це моє майно я заробив важкою працею».*

КБИРНІЦІ [к'ир'ниці], і, ж. Криниця, колодязь: *Моє видро до кьирніці такє дуте, такє, як колісь дояркьї на фєрмі молоко носіли. Вонб з алюмінію.*

КБИРНИЧЕНЬКА [кир'ничен'ка], и, ж. пестл. до **КБИРНІЧКА.** Криниченька: (із пісні) *А вже з тбї кьирничєньки орлі вбду п'ють, А вже*

мою дівчиноньку до шлюбу ведуть. Одén (і́дén) ведé за ручéньку, дру́гий – за рука́в, А мені сі́ сэрце кра́с: любі́в – та й не взяв.

КЪИРНІЧКА [к'ир'ничка], **и, ж.** Зменш.пестл. до **КЪИРНІЦІ**. Криничка.

КЪИРТІНА [к'ир'тина], **и, КІРТІНА** [к'ір'тина], **и, КЕРТІНА** [к'є'р'тина], **и, ж.** Кріт.

КЪІЦІ [к'иц'і], **і, ж.,** *пестл.* (про кішку) киця: (у дитячій пісенці) Пішла кьі́ці по воді́цю Та й впáла в кьирні́цю. А кіт хóдит та й завóдит: «Кьі́цю мóя, кьі́цю». Взьив кьі́цю за ўхо Та й покла́в, де сўхо. Сиді́, кьі́цю, тўта, А я вóзьму прўта. Іщé прўта не знайшóв, А вже кьі́ці не видóв.

▣ **бáвлена кьі́ці** – *дит.* Домашня кішка (чи кіт), доглянута, не прибудна: (бабуся до трирічної онуки про кішку, яка підійшла до них) Диві́сі, вонá не боі́ці людéй. Вонá – бáвлена кьі́ці.

КЪИЦУ́НЬКА [к'и'цун'ка], **и, КЕЦУ́НЬКА** [к'є'и'цун'ка], **и, ж.,** *пестл.* Киценька.

КЪИЦЬКЪИЦЬКЪИЦЬ [к'иц'.!к'иц'.!к'иц'] *виг.* Уживають, щоб підкликати kota чи кішку.

КЪИШÉНІ [к'и'шен'і], **і, ж. 1.** (деталь одягу) кишенья. **2.** (деталь сумок, чемоданів та інших дорожніх речей) кишенья: *Ану́, тувó збóку диві́цьці, в кишéни.*

КЪИШÉНЬКА [к'и'шен'ка], **и, ж.** Зменш.пестл. до **КЪИШÉНІ**.

КЪИЯ́Х [к'и'йах], **а, ч.** Суцвіття цибулі: *То сі саді́т цибу́лю велі́ку. На ні ростў́т цибахі́ або стрі́вки, вонó ростé догорі́, потóму пўкає́, і на верху́ цибахá, або стрі́вки ві́росте такій кьія́х, або кўпчик, або ші́шка, і він зацвітé, і потóму там йи насі́ні, або зéрнітка чорненькі. Як вонó доспійи, то то насі́ні сійисі́ і виростáйи з не́ї дрібóнька цибулі.* Див. ще **КЎПЧИК, ШІ́ШКА.**

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Здійснене дослідження переконує в необхідності підготовки і видання сучасних словників діалектного мовлення мешканців окремого села. Мовний світ окремої говірки – це унікальне явище, яке розкривається власне у лексикографічних працях такого типу. Подібні словники дають змогу глибше проникнути в суть значення кожного слова та багатство його семантичних відтінків у різних ситуативних контекстах. У перспективі планується підготовка до публікації цього словника в повному обсязі.

Список умовних скорочень

Авт. – автори статті; **буд.** – будівельне; **виг.** – вигук; **вл. н.** – власна назва; **вул.** – вуличне; **вульг.** – вульгарне; **див.** – дивись; **дит.** – дитяче мовлення; **дієприкм.** – дієприкметник; **дієсл.** – дієслово; **док.** – доконаний вид; **ж.** – жіночий рід; **жарт.** – жартівливе; **заст.** – застаріле; **збірн.** – збірне; **згруб.** – згрубіле; **зменш.пестл.** – зменшувально-пестливе; **знач.** – значення; **ім.** – іменник; **інд.** – індивідуальне; **ірон.** – іронічно; **лінгв.** – лінгвістичне; **мн.** – множина; **наз.** – називний відмінок; **недок.** – недоконаний вид; **оф.** – офіційний варіант; **перев.** – переважно; **перен.** – переносне значення; **пестл.** – пестливе; **прийм.** – применник; **прикм.** – прикметник; **присв.** – присв.

присвійний; **присл.** – прислівник; **род.** – родове; **розм.** – розмовний варіант імені; **с.** – середній рід; **сп. р.** – спільний рід; **співчутл.** – співчутливе; **субст.** – субстантивований; **ч.** – чоловічий рід; **◆** – фразеологічні одиниці; **■** – узвичаєні вислови.

Список використаної літератури

1. Аркушин Г. Л. Силенська гуторка / Г. Аркушин. – Луцьк : Вежа, 1996. – 168 с.
2. Астаф'єва М. М. Словник гуцульських говірок Річки та Яворова: у 4-х книгах / Марія Астаф'єва, Ганна Воронич. – К.; Івано-Франківськ : Місто НВ, 2014. – Кн. 1. Скриптура перша: А–Ж. – 514 с.
3. Вербовий М. Спроба характеристики говірки села Лозоватка Криворізького району Дніпропетровської області / Микола Вербовий // *Ukrainistica*. Збірник наукових праць. – Кривий Ріг ; Краків, 2011. – Вип. 9. – С. 99–124.
4. Гладкий П. Говірка с. Нехворощі Андрушівського району Бердичівської округи (кол. Житомирського повіту) / П. Гладкий // *Український діалектологічний збірник* / ред. О.М. Синявський, А. Кримський. – К., 1929. – Кн. II. – С. 109–198.
5. Глуховцева К.Д. Говірка як об'єкт діалектологічних досліджень / Катерина Глуховцева // *Діалектологічні студії. 4* : Школи, постаті, проблеми / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2004. – С. 262–274.
6. Горбач О. Південноволинська говірка й діалектний словник с. Ступно кол. пов. Здовбунів / О. Горбач. // О. Горбач. Зібрані статті. V. Діалектологія / О. Горбач. – Мюнхен, 1993. – С. 405–426.
7. Друль І. С. Словник говірки села Грабовець Стрийського району Львівської області (на правах рукопису) / І. С. Друль. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2006. – 200 с.
8. Курило О. Фонетичні та деякі морфологічні особливості села Хоробричів давніше Городенського повіту, тепер Сновської округи на Чернігівщині / О. Курило. – К. : Всеукр. академія наук, 1924. – 111 с. – (Збірник історично-філологічного відділу ВУАН. Праці Етнографічної комісії ; Т. 21).
9. Лесюк М. П. Мовний світ галицького села (Ковалівка Коломийського району Івано-Франківської області) / Микола Лесюк. – Івано-Франківськ : Нова зоря, 2008. – 328 с.
10. Мельничук О. С. Словник специфічної лексики говірки села Писарівки (Кодимського району Одеської області) / О.С. Мельничук // *Лексикографічний бюлетень Інституту мовознавства АН УРСР*. – К., 1952. – Вип. 2. – С. 67–98.
11. Негрич М. Скарби гуцульського говору : Березові / Микола Негрич – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. – 224 с.
12. Осташ Р. І. Із життя сучасних українських прізвиськ. 3 / Роман Осташ // *Діалектологічні студії. 6*: Лінгвістичний атлас – від створення до інтерпретації / [відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей]. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006. – С. 293–302.
13. Паламарчук Л. С. Словник специфічної лексики говірки села Мусіївки (Вчорайшенського району, Житомирської області) / Л. С. Паламарчук // *Лексикографічний бюлетень Інституту мовознавства АН УРСР / АН УРСР ; Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні*. – Вип. VI. – К. : Вид-во АН УРСР, 1958. – С. 22–35.
14. Панькевич І. Говір села Руської, бувшого Марамороша в Румунії / І. Панькевич // *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді*. – Ужгород, 1934. – Т. 10.
15. Сабадош І. В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району / І. В. Сабадош. – Ужгород : Ліра, 2008. – 480 с.
16. Свенціцький І. Бойківський говір с. Бітля / І. Свенціцький // *Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка*. – Львів, 1913. – Т. СХІV. – Кн. II. – С. 116–153.

17. Сизько А. Т. Словник діалектної лексики говірки села Кишеньок Кобеляцького району Полтавської області / А.Т. Сизько // Методичні вказівки для вивчення курсу «Українська діалектологія». – Дніпропетровськ : ДДУ, 1981. – 44 с.

18. Турчин Є. Д. Словник села Тилич на Лемківщині / Євгенія Турчин. – Львів : Українська академія друкарства, 2011. – 384 с.

19. Хобзей Н. В. Сучасне українське діалектне словництво / Наталія Хобзей // Україна : культура, спадщина, національна свідомість, державність. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006. – Вип. 15. – С. 819–826.

20. Czyżewski F. Słownictwo ludowe ukraińskiej gwary wsi Ochoża koło Chełma / Feliks Czyżewski, Michał Sajewicz // Ze studiów nad gwarami wschodniosłowiańskimi w Polsce / pod red. Feliksa Czyżewskiego, Michała Łesiowa. – Lublin : Wydawnictwo UMCS, 1997. – S. 45–87.

Осташ Любовь, Осташ Роман. Лексика села Стриганцы как объект лексикографической обработки. К. 5 (КРОВ – КБИЯХ). В статье предложены новые подходы к лексикографической обработке лексики современной речи жителей одного села. Наряду с апеллятивной лексикой в словарь введены онимы (фамилии, уличные прозвища, микропонимы). Кроме фразеологизмов, помещаем также обиходные изречения. Объектом исследования избран говор села Стриганцы Тисменицкого района Ивано-Франковской области. Говор находится в юго-западной части надднестрянского диалекта. В статье разрабатывается пятая часть лексем, начинающихся на букву **К (КРОВ – КБИЯХ)**. В каждой словарной статье приведены все известные авторам значения лексемы и максимальное количество примеров цитат из разговорной диалектной речи, особенно при значениях, отличающихся от значений данной лексемы в литературном языке. Некоторые из лексем представляют значительный интерес для исследователей исторической грамматики украинского языка.

Ключевые слова: диалектология, лексикография, фразеология, диалектная речь, говор, село Стриганцы.

Ostash Liubov, Ostash Roman. Dialectal Words of Village Struhantsi as an Object of Lexicographical Processing: K.5 (КРОВ – КБИЯХ). The article offers new approaches to the lexicographical word processing. The object of the study is the village Struhantsi (Tysmenets district, Ivano-Frankivsk region) dialectal peculiarities. This dialect is spoken with some specifics by the residents in the south-west of Naddnistrianchyna. The bulk of the dictionary word stock, represented by appellative lexicon, is supplemented with a number of onyms (surnames, street nicknames, microtoponyms). Colloquial expressions are included into the dictionary alongside with the idiomatic ones. The article presents the fifth part of the selected lexicon – words that begin with the letter **K (КРОВ – КБИЯХ)**. Each dictionary entry lists all the lexeme meanings known to the authors, particularly those used in the meaning which is different from the literary variant. Some of the lexemes are of great interest for the researchers of the historical grammar of the Ukrainian language.

Key words: dialectology, lexicography, phraseology, dialectal speech, dialect, village Struhantsi.

Стаття надійшла до редколегії 16.09.2016